

akarta a háborút. Ismeri és szereti legegyszerűbb közkatonáját; közülök akárhányat Mannerheim-lovaggá avatott. Katonái rajongnak érte, nem is szólva a lottákról. Mikor nemrég az anyák napját ünnepelték Finnországban, Mannerheim jelképesen a legmagasabb katonai kitüntetést Finnország anyáinak ajánlotta fel.

— A bölcsőtől a sírig ti neveltétek fel azt a nemzedéket, amelynek érdeme, hogy országunk szabad. Áldástok kísérte gyermekeiteket a harctéren s adott nekik hősi tettekre erőt. Munkával és imádsággal segítétek a küzdelemnek ezekben az éveiben védelmi őrhelyen álló fiaitokat és leányaitokat. Felbecsülhetetlen volt munkátok és áldozatotok mérhetetlen.

A finn anya most később, mint eddig, büszke örömmel a nélkülözések közt akár összeroskadni is, csak hogy a karjalai erdők tűzvonalá végig kitarthasson.

Ilyen ember Mannerheim tábornagy. Vannak, akik azt mondják, hogy őt Isten adta ajándéknak nemcsak a finn népnek, hanem egyáltalán a kereszténységnek. Ha erre gondolunk, hinnünk kell abban, hogy a finn népre a sok harc és szenvedés jutalmául nagy és tiszta jövő vár szabad hazájában.

KETTUNEN LAURI

Művelődési központok*

HALÁSAN KÖSZÖNÖM professzortársaim nevében is a Horthy Miklós Emlékéremmel történt kitüntetésünket. Az a szerencse jutott nekünk osztályrészülni, hogy Istenben boldogult barátunk, gróf Teleki Pál kormányának minisztereként és államtitkáráként résztvehettünk a kolozsvári Ferenc József-Tudományegyetem hazaköltöztetésében és a szegedi egyetem életrehívásában. Köszönjük, hogy az Egyetem méltányolta ezt a köteleességteljesítő munkásságot s bennünket elsőként ezzel az éremmel kitüntetett.

Eszembe ötlik, hogy két évvel ezelőtt ugyane helyen álltam, hogy megköszönjem a Ferenc József-Tudományegyetemnek díszdoktori diplomáját. Bevallom — akkori beszédem hangjából is kitűnt ez — némi szégyenkezéssel álltam itt; úgy éreztem, hogy a kitüntetés csak előlegezett bizalmat jelent, mert — sajnos — a külső körülmények következtében nem volt módomban a Ferenc József egyetemmél szemben tartozó köteleességemnek teljesen eleget tenni.

Akkor egy kötelezettséget vállaltam a Ferenc József-Tudományegyetemmel és Szeged városával szemben is. Igéretet tettem az egyetem fejlesztésére. Azóta Erdély visszatért a szentistváni közösségbe. A Ferenc József egyetemet haza kellett vinnünk régi otthonába és tekintettel szimbólikus jelentőségére, az egyetemi tel-

* Hóman Bálint m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszternek június 8-án a szegedi egyetem ünnepi ülésén elhangzott beszéde, amellyel a Horthy Miklós Emlékéremmel történt kitüntetést megköszönte.

jesség minden attributumával fel kellett ruháznunk. Ezért azután más egyetemeknek, a pécsi és a debreceni egyetemnek bizonyos áldozatokat kellett hozniuk. És amikor az egyetem vendéglátó gazdájának érdemeit elismerve Szegeden új egyetemet hívtunk életre, ennek is szűkebb kerettel kellett megelégednie, mint aminőt egy magyar egyetemnek ki kell töltenie.

Az 1940. évi XXVIII. tc. átmenetileg szünetelteti a pécsi tudományegyetem bölcsészeti karát, a debreceni egyetem természettudományi tanszékeit és a szegedi Horthy Miklós egyetem jogi karát is. Fenntartottuk azonban az elvet s a törvény világosan megállapítja, hogy csak ideiglenes átmeneti szüneteltetésről van szó. A közoktatásügyi kormányzatnak tehát módjában áll a visszaállítást előkészíteni, mert senkisémet vonhatja kétségbe, épen a törvény szavai szerint is, hogy Pécs városának a bölcsészettudományi karra, Debrecennek a természettudományi tanszékekre és Szegednek a jogi karra törvényben biztosított joga és igénye van. Senkisémet tagadhatja, hogy mindhárom város eddigi áldozatával és mindhárom egyetem eddigi munkásságával kiérdemelte, hogy egyetemi és városi tudományos életük teljes legyen. Senkisémet vonhatja kétségbe, hogy az egyetemes magyar nemzeti művelődés és az egészséges nemzetpolitika szempontjából is kívánatos a magyar tájak művelődési gócpontjainak erősítése. Ehhez azonban bizonyos anyagi és szellemi előfeltételek teljesülésére van szükség. Mi igyekezzünk ezeket megteremteni s ezáltal a szünetelő karok felállítását minél közelebbi időpontban gyakorlatilag is megvalósítani. Azonban itt most nem erről kívánok szólni. Nem kívánok szólni a helyi érdekekről, az egyetemek sajátos egyéni érdekeiről sem. Inkább azt kívánom vizsgálni, vajjon az egyetemes nemzeti művelődés szempontjából, az egészséges magyar nemzetpolitika szempontjából miért szükséges és miért kívánatos az egyetemi élet teljességének helyreállítása azokban a vidéki városokban, amelyek ma Magyarország egyetemeinek ott-hont adnak.

Az emberiség sorsdöntő időket él. Nem túlzás, ha azt állítom, hogy az európai államrendszereket kialakító és megelőző népvándorlási mozgalmak óta olyan erők nem mozdultak meg Európában, mint most. A népvándorlás és az azt követő államalakulások kora óta nem volt ilyen mozgalmas időszak az európai történelemnek. E világformáló küzdelemben, meggyőződésem szerint, csak az a nép állhat helyt, amelyik lelkileg teljesen felkészülve megy a küzdelembe. Az a nemzet biztosíthatja csak jövőjét, amelyik az erkölcsi és értelmi erők teljességével felfegyverkezve indul a versenybe, a maga jogainak és jövőjének biztosításáért. Nagy és nehéz feladatok előtt állunk Európa minden más népével és nemzetével együtt. A magyarság csak összes erőinek egységesítésével és céltudatos kifejtésével, a magyaröntudat s a nemzeti önismeret felfokozásával, az elfogó népi egység és az egészséges magyar közszellem kialakításával biztosíthatja jövőendő életének és nagy nemzeti céljainak megvalósulását. Mindehhez azonban szükséges, hogy művelődésünk tartalmát kimélyítsük, színvonalát pedig emeljük.

A NEMZETI MŰVELŐDÉS ALAPJA az egészséges és fejlődésre képes nemzeti tudomány, s ennek legfontosabb műhelyei az egyetemek, amelyek mindegyikére, felfogásom szerint, egészen különleges hivatás vár a nemzet életében.

A tudomány eredményei lehetnek nemzetköziek, de művelése csak akkor lehet eredményes és gyümölcsöző, ha nemzeti alapon történik. A tudomány művelőinek ismeretanyaga, felfogása, szelleme, módszere is magyar kell, hogy legyen és éppen ez a sajátos magyarsága adja meg különleges értékét a nemzetközi tudományosság egészében. Ahogy a nemzeti tudománynak megvan a maga sajátos célkitűzése, sajátos szelleme, tárgyválasztása, úgy a nemzeti tudományosság keretében is az egyes magyar tájak tudósközösségeinek is megvan a maguk sajátos szerepe. Meggyőződésem, hogy a magyar tudományos világ vidéki nagy gócpontokon működő egyetemeinek a maguk sajátos irányú és egyetemes szempontú művelődési feladatai mellett, sajátos egyéni hivatásuk is van. A magyar föld és a magyar élet jelenségeit vizsgálva egy-egy táj jelenségeinek alaposabb tanulmányozásával és ismertetésével egészítik ki a magyar tudományt. Egyetemeink régen felismerték ezt a speciális hivatásukat, ha eddig nem is tudták teljesen betölteni. A kolozsvári egyetem elsősorban az erdélyi természeti és szellemi életnek a vizsgálatával foglalkozik, a pécsi egyetemen a Dunántúl problémái kerültek előtérbe, Debrecen az északkeleti részek, Szeged az Alföld és a Délvidék kérdéseit állítja tudományos vizsgálatainak központjába.

Ennek így kell lennie, e feladatok tökéletes megoldásához azonban szükség van az egyetemi élet teljességére, szükség van az összes tudományszakok együttműködésére. Mert hiszen az egyes tudományszakoknál nem állhat meg a kutatás. A földrajz- és néprajztudósoknak, a szociográfiai tudomány művelőinek, az orvostudósoknak és a természettudósoknak együtt kell működniök, hogy a magyar élet és a magyar föld minden jelenségét tudományos módszerrel feltárhassák. Ennek az együttes munkának egy kész egység keretében a nagy nemzeti cél felé való törekvése adja meg az egyetemeknek sajátos értékét.

Ez a kutatás kiterjed a magyar élet minden ágazatára, kiterjed a nemzetiségi kérdésre is. Minden egyetemünk vonzókörében más-fajta nemzetiség él, ezeknek a kutatása is beletartozik a magyar élet jelenségeinek kutatási körébe. A Délvidék életét az ott megtelepedett szerb, bunyevác és német lakosság életének, a magyarokkal való együttélésének ismerete nélkül nem tudjuk tökéletesen megérteni. Ugyanigy más egyetemeinknél más nemzetiségek kérdése kerül előtérbe.

A NEMZETISÉGEK TÖRTÉNETÉT, népi életét, a magyarsághoz való kapcsolatait is az egyetemek vannak hivatva kutatni, kapcsolatban azokkal a tudományos intézetekkel, amelyeknek minden egyetem mellett párhuzamosan meg kell majd alakulniok. Ahogy Budapesten megalakítottuk a Teleki Pál Tudományos Intézetet s ahogy Erdélyben működik az Erdélyi Tudományos Intézet, Szegeden Alföldi Kutató Intézetet, Pécsen Dunántuli Kutató Intézetet, Debrecenben pedig Északkeleti Kutató Intézetet kell majd életrehozni s

ezek egy nagy közösségbe fogva végzik majd a maguk részkutatásait.

Különösen nagy hivatás vár e téren a tudományegyetemekre, mert ma a nemzetiségi kérdés tekintetében igen zavaros fogalmak lettek közkeletűvé. A trianoni szótárból a magyar köztudatba is belekerült egy fogalom, amelyet mi történetírók nem ismertünk azelőtt és nem kívánunk ismerni a jövőben sem: a nemzetiségi állam fogalma. Magyarország nem nemzetiségi állam, Magyarország a szentistváni gondolat értelmében is magyar nemzeti állam, mert a Kárpátok medencéjében ennek a földnek nemzetformáló, államszervező, országépítő népe a magyar. Magyarország fajilag is meghatározott történelmi alakulat és ezen nem változtathat az a tagadhatatlan tény, hogy idők folyamán népessége idegen elemekkel gyarapodott és a magyarság arányszáma a sok vérveszteség következtében megromlott.

A mai országhatárokon belül körülbelül 71 % a magyarság. Mellette nagyobb számban hat idegenfajta él: német, szlovák, rutén, román, szerb és zsidó s ezenfelül kis töredékben más népelemek is, de a legnépesebb nemzetiség arányszáma sem haladja meg a 8 %-ot. Nyilvánvaló tehát, hogyha ebben a nemzeti államban elég nagyszámban élnek is különféle idegen nemzetiségek, ez semmiképpen sem változtat annak nemzeti jellegén. Ugyanez állt a történeti Magyarország területére is, ahol a többség magyar volt és a legnagyobb nemzetiség is csupán 18 %-át érte el az összes népességnek.

A MAGYAR ÁLLAM NEMZETI ÁLLAM, de mindenkor számol azzal az adott ténnyel, hogy határai között más nemzetiségű népelemek is élnek. Az Árpádházi királyok szellemében elismeri ezeknek a nemzetiségeknek a jogát a maguk népi művelődésének ápolásához. Ma német viszonylatban a gróf Teleki Pál és gróf Csáky István által kötött bécsi egyezmény, amelyhez híven tartjuk magunkat, más nemzetiségek viszonylatában pedig a régi magyar tradíció szabályozza e jogokat. A közigazgatásban biztosítjuk a nemzetiségek számára saját nyelvük használatát, az iskolában az anyanyelv oktatását, de mindenkor csak a szülők kívánságára, mert a család joga meghatározni, hogy melyik nemzetiséghez tartozik a gyermek. Ezzel szemben a magyar állam megköveteli a nemzetiségektől a teljes lojalitást és hűséget.

A magyar állam történeti jogon követeli magának az irányítás és felügyelet jogát a művelődéspolitikai minden területén. Nem engedhetjük kétségessé tenni a magyar állam iskolai felségjogát, amit a történeti egyházakkal egyetértve gyakorol. Ha másoknak jogot adunk iskola fenntartására, ezt a magyar állami jog átruházásával tesszük. Minden magyarországi iskolában tanítani kell a magyar állam nyelvét s az iskola tanítása állam- és nemzetellenes nem lehet, aminthogy sehol a világon olyan nemzeti állam nincs, ahol ez lehetséges volna. A magyar gyermek viszont csak magyar műveltségben részesülhet, idegen nyelven oktató iskolába járatni iskolaköteles korban nem szabad.

Szorosan idekapcsolódik az u. n. szórványkérdés, a nemzetiségi többségű falvakban élő magyarok és a magyar gyermekek gondozá-

sának a kérdése. A kultuszkormány mindent elkövetett, hogy az új nemzetiségi iskolatípus bevezetése után a szórványok gyermekeinek iskolai neveltetése magyarul történhessék. Eddig kereken 9.200 szórványgyermekről van tudomásunk s közülük 8.300-nak magyar oktatásáról már gondoskodtam, még pedig magyar tagozatok és osztályok felállítása, vándortanítók kiküldése, internátusok létesítése és családoknál való elhelyezés révén. A kormányzat tehát megtette a kötelességét; azonban ez nem elegendő, mert a szórványgondozás nem merül ki a magyar gyermekek nevelésében és szociális támogatásában. Meg kell keresnünk tudományos módszerrel a szórványkérdés megoldásának lehetőségeit, szociografiai, társadalompolitikai, történeti szempontból kell megvizsgálni a kérdést és e tekintetben különleges hivatás hárul az egyetemekre.

Feladatunk a magyarság és vele a magyar állam keretében együtt élő nemzetiségek békés életének és zavartalan jövő fejlődésének a biztosítása. Aki nem illeszkedik bele ebbe a gondolatmenetbe, aki nem tud megférti a közösséggel, annak itt nem lehet házája. Amiként a magyar társadalom belső problémái, a magyarság és a nemzetiségek együttes problémái is csak szeretettel és megértéssel oldhatók meg. Mindkét fél részéről békét akarunk, nem harcot. A békés munkát kívánjuk előkészíteni és ebben minden honfitársunk, ha nem is a magyar nyelvet beszéli, kell, hogy velünk egy uton járjon. Ahogy a multban tették nemzetiségeink, hiszem, hogy ezután is meg fogják találni a módját, hogy együttjárhassunk az idők végezetéig.

A magyarság nagy problémái, amelyek közül csak egyet-kettőt kikapva említettem, nem tárhatók fel csupán a budapesti egyetem, a budapesti tudós társaságok és intézetek munkájával. Ebben a nagy nemzetpolitikai munkában részt kell venniök a magyar vidék természetes kulturális gócpontjainak is, az itt létesült egyetemeknek és tudós társaságoknak.

Amikor most a szegedi Horthy Miklós-Tudományegyetem magas kitüntetését átveszem, ünnepélyesen megígérem társaim nevében is, hogy minden olyan törekvést, amely ezt a magyar munkát kívánja előmozdítani, teljes szívvel, magyar lélekkel támogatni fogunk.

HÓMAN BÁLINT